

MACARİSTAN MÜZELERİNDE EĞİTİM PROGRAMLARI: PETÖFİ EDEBİYAT MÜZESİ ÖRNEĞİ

Gizem GÜLTEKİN VÁRKONYI*

Özet

Avrupa Birliği, Horizon 2020 çerçevesinde “Avrupa kamusal ve kültürel mekanlarını” teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Birlik Üyelerinin Avrupa kültür koleksiyonlarının sayısallaştırılması, korunması, erişime açılması, kültür ve eğitim merkezlerinin birer cazibe merkezi haline getirilmesi ve bu merkezlerde eğitim programlarının sürekli hale getirilmesi ile ilgili projeler yürütmesi beklenmektedir. 2004’ten beri AB üyesi olan Macaristan’da çeşitli müzelerde sayısız eğitim projelerine başlanmış, bu eğitimler yaratıcı müzecilerin elbirliği ile hedef kitlelerine ulaşmıştır. Bu yazımızda Macaristan’ın Budapeşte kentinde bulunan ve eğitim programlarının çeşitliliği ve başarısıyla ünlü Petöfi Edebiyat Müzesini tanıtacağız.

Abstract

Within the framework of the Horizon 2020, the European Union wishes to promote European cultural and public environment. For this reason, the Member States of the EU should implement projects targeting digitisation of the European cultural collections; ensuring collection preservation and accession; making the cultural and education institutions attraction centres, and boosting the sustainable education programs in the museums. In Hungary, as an EU member since 2004, many education projects launched and they could address the targeting audiences successfully with the help of creative museologists. In this article, we present one of the most successful museum located in Budapest, Hungary offering various education programs; Petöfi Literature Museum.

I. Müze Hakkında

Petöfi** Edebiyat Müzesi (PEM), 1954 yılında Budapeşte’de kurulmuştur. Koleksiyonunun büyüklüğü ve eserlerinin eşsizliğiyle kısa zamanda Macaristan’ın en önemli kültür ve sanat merkezinden biri haline gelmiştir. Bu koleksiyon 1940’lı yıllarda ülke genelinde müzelerde, kütüphanelerde, arşivlerde ve diğer kurumlarda dağınık halde

* Qulto International, Szeged E-posta: gizem.gultekin@qulto.eu

** Petöfi Sándor Macar şair, edebiyatçı ve askerdir. Macarların Habsburg’a karşı verdiği 1848 bağımsızlık savaşında hem cephe hem de kalemiyle savaşarak büyük rol oynamıştır.

bulunan Sándor'un eserlerinin toplanmasıyla daha da genişlemiştir. Petöfi-severler tarafından başlatılan bu derleme hareketi sadece onun el yazmalarını, kitaplarını toplamaya yönelik değildi. Şairin eserlerinin korunması, saklanması ve halka açılması gerektiğini düşünen topluluk bunun için uygun bir mekân arayışına girdi. Bu arayış çok uzun sürmedi; uzun zaman beraber yaşadığı ve çok sevdiği damadının evini satın alan Petöfi-severler, bu evi onun mabedi olarak adlandırdı. Bu mabede daha sonra başka ünlü edebiyatçıların eserleri de eklenecekti.

Bir süre sonra bu küçük ev, dev bir Macar edebiyatı koleksiyonunun merkezi haline geldi ancak koleksiyon için yetersiz gelmeye başladı. Bu sırada koleksiyon basılı eserlerin yanı sıra müze objelerine de yer vermeye başlamıştır. Dört bir yandan gelen ve tüm Macar edebiyatçılarına ait eserler için bir Edebiyat Müzesi kurulmasına karar verildi. Bu sırada Müze yalnızca retrospektif eserleri değil, çağdaş edebiyat eserlerini de toplamaya adeta bir derleme müzesi olmaya karar verdi. Macar edebiyatının yanı sıra dünya edebiyatına da koleksiyonlarda yer verilmeye başlandı. Böylece Müzenin koleksiyonu oldukça geniş bir hale geldi.

Müzenin mevcut organizasyon yapısı 1970'lerde şekillenmeye başlamıştır. Buna göre Müzede; sağlama, hazırlama, koruma ve sergileme birimleri mevcuttur. Bu organizasyon yapısının oluşmasındaki temel sebep, Müzenin kurulduğu ilk günden beri taşıdığı eserleri koruma ve gelecek kuşaklara aktarma anlayışıdır. PEM, edebiyat müzeciliğinin milli temsilcisi, yerel kültürün koruyucusu ve Macaristan sınırları dışındaki Macarların ortak noktasıdır.

a. Koleksiyonlar

PEM koleksiyonları Macaristan'da edebiyat alanındaki en geniş ve nadir koleksiyonlardandır. Koleksiyonlarda edebi kişilik Petöfi Sándor'un kişisel eşyaları, fotoğrafları, resimleri, kitapları haricinde ünlü Macar edebiyatçılarının da eşyaları ile eserleri bulunur.

Fotoğraf Koleksiyonu

PEM Fotoğraf Koleksiyonu Macaristan'ın en ünlü fotoğraf koleksiyonudur. Portreler, çekimler ve edebi çizimlerden ve yaklaşık 30.000 eserden oluşan koleksiyon, her gün yüzlerce ziyaretçiyi ağırlamaktadır.

Koleksiyon yalnızca ünlü edebiyatçıların fotoğraf ve portrelerinden oluşmamaktadır. Ünlü Macar sanatçılar, oyuncular, fotoğrafçılar hatta askerlerin de fotoğrafları bu koleksiyondadır. Bu ünlüler arasındaki ilişki ise hepsinin edebiyatla olan yakın ilişkisidir.

Koleksiyonda bazı nadir fotoğraflar da bulunmaktadır. Bu fotoğraflar 19. Ve 20. Yüzyıllarda dagerreyotipi, kramatografi, porselen fotoğraf, karbon baskı gibi özel tekniklerle yapılmış fotoğraflar olması bakımından özeldir.

◆ Gizem Gültekin Várkonyi

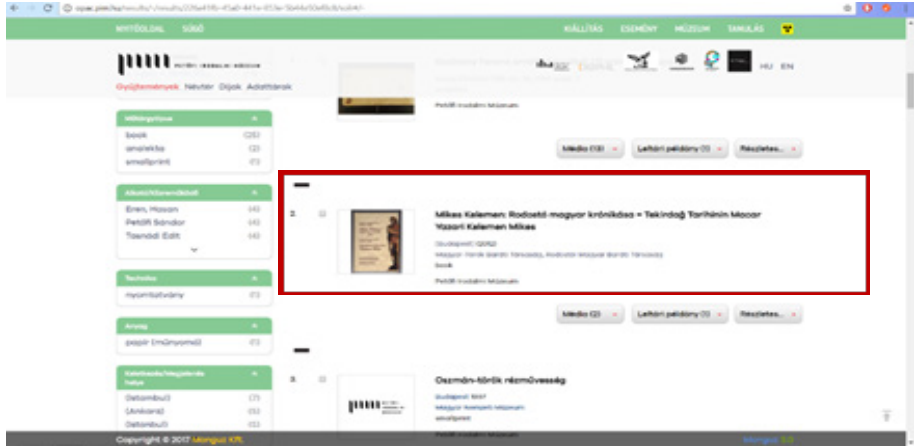
Güzel Sanatlar koleksiyonu

Koleksiyonda resim, grafik, heykel, para gibi çok çeşitli eserler bulunmaktadır. Eserler genelge 19 ve 20. Yüzyıllarda yaşamış önemli Macar sanatçıların eserleridir.

El yazmaları ve Kütüphane

Sanatçıların kaleme aldıkları o eşsiz şiirlerin, öykülerin, çizimlerin orijinalleri müze koleksiyonundadır. PEM el yazması koleksiyonu Macaristan'ın en büyük el yazması kütüphanesidir. Müze Kütüphanesi Macar edebiyatçıları başta olmak üzere dünya edebiyatından eserleri kataloglamaktadır. Katalogta Türkçe eserlere de rastlamak mümkündür. Yalnızca kitap değil; dergi, mektup, poster, makale gibi çeşitli basılı materyallere erişilebilir. Medya Kütüphanesi'nde bulunan kaset, CD ve video kaset formatında film, müzik, röportaj ve ses kaydı gibi çeşitli medya içeriklerinin sunulduğu koleksiyon 1967'den beri düzenlenmekte ve mevcutta 8000 eserden oluşmaktadır

Görüntü1.PEM kataloğundan Türkçe bir eser

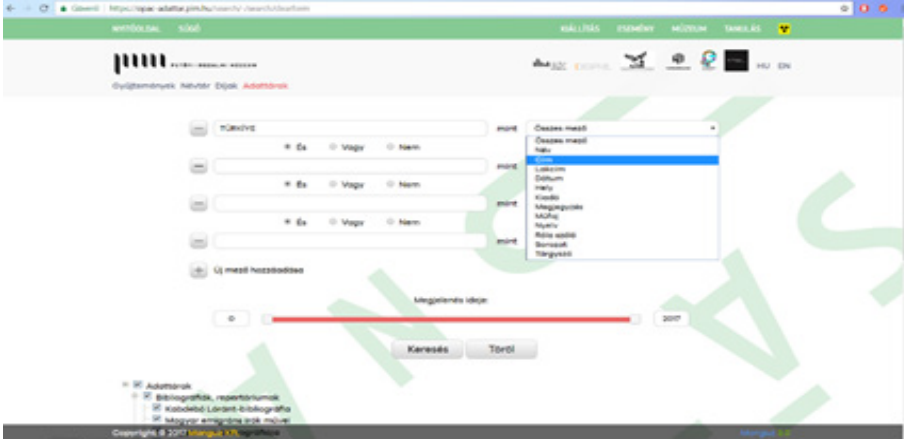
b. Müze Çevirimiçi Katalogu

Yukarıda bahsettiğimiz bütün koleksiyonların künye bilgilerine PEM'in çevirimiçi OPAC (Online Public Access Catalog) sayfasından ulaşılabilmektedir. Bu OPAC, elektronik bir Envanter Sisteminden çektiği üstveri ve medya görüntülerini PEM web sayfasında görüntüler. Elektronik Envanter Yönetim Sistemi sayesinde PEM koleksiyonu uluslararası standartlar çerçevesinde kayıt altına alınır. İlgili medya görüntüleri, gereken envanter kayıtlarına eklenerek sanal bir depo oluşturulur. PEM, envanterinde istediği eseri çevirim içi erişilebilir istemezse gizli hale getirebilir. Böylelikle hem kurum için bir envanter deposu hem de çevirim içi ziyaretçiler için envanter sunumu ya-

Macaristan Müzelerinde Eğitim Programları: Petöfi Edebiyat Müzesi Örneği ◆

pılabilir. PEM, bu sistemler sayesinde koleksiyonunu dünyaya açmayı başarabilmiştir. Ülkemiz müzelerinde büyük bir eksiklik olarak gördüğümüz bu tür sistemlerin PEM örneğinde olduğu gibi farkına varılmasını dileriz.

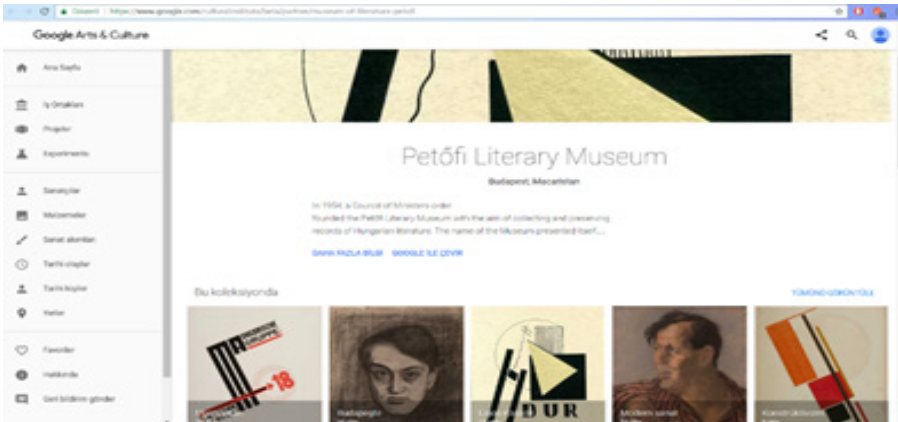
Görüntü2. PEM Çevrimiçi Katalogu (Macarca)

PEM koleksiyonuna göz atmak için: <http://opac.pim.hu/search>

PEM elektronik Envanter Yönetimi Sisteminin standart üstveri şeması sayesinde Google Arts projesine katılabildi. PEM koleksiyonu Google Arts web sitesinde elektronik olarak erişilebilir. Müze böylelikle hem sanal ortamda hem de uluslararası bilinirliğini en üst düzeye çıkarmıştır.

Görüntü3. PEM'in Google Projesine katılımı

PEM Google Arts için: <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/partner/museum-of-literature-petofi>

◆ Gizem Gültekin Várkonyi

II. Eğitim Programları

Müze eğitim ve etkinlikleri yaş gruplarına göre ayrılmaktadır. Etkinliklere katılan herkesin, etkinlik boyunca çektiği fotoğraf veya videoları Müze web sitesine aktarabileceği bir portal bulunmakta. Etkinliklerden gelen yüzlerde görsel, Müze web sitesinden erişilebilmektedir.

a. Çocuklar İçin Etkinlikler

Benim Kütüphanem etkinliği

Bu etkinlik kapsamında öğrencilere öncelikle Petöfi Edebiyat Müzesi'nin ex-libris koleksiyonu ile ilgili bir sunum yapılmış. Sunumun ardından öğrenciler oyun ve sürprizler eşliğinde gördükleri ex-librisleri kendileri yapmaya çalışarak, kendi kütüphaneye ex-librislerini oluşturmuşlar ve yaptıklarını evine götürmüşler. 45 dakikalık sunum ve oyunlar sonunda ortaya gerçek sanat eserleri çıkmış. Etkinliğe giriş ücreti yaklaşık 4TL olarak belirlenmiş.

Bil bakalım ben kimim

Petöfi Sándor'un edebi kişiliğinden yola çıkarak hazırlanmış bu etkinlikte çocuklar, Sándor'un eserlerinden gelen ve "ben kimim?" sorusuna verdiği yanıtlar doğrultusunda hazırlanan sorulara onun gibi yanıt vermeye çalışırlar. Sorular Müzeciler tarafından seçilir ve hazırlanır. Müzeciler oyun, drama ve tiyatro aracılığıyla tek kişilik veya grup aktiviteleri düzenler. Eğitim yaklaşık olarak 1,5 saat sürmekte ve kişi başı 3TL giriş ücreti bulunmaktadır.

15 Mart Macar Bağımsızlık Günü Etkinlikleri

Müzeciler her yıl 15 Mart milli bayram etkinlikleri düzenlemektedir. 15 Mart Macar Bağımsızlığı devrimini yapan grup içerisinde bulunan Petöfi Sándor ve arkadaşlarının, bağımsızlık kararı aldığı Pilvax Kafesinde (Budapeşte) her sene çeşitli etkinlikler yapılır. Bunun yanı sıra Petöfitnes adı verilen odada çocuklar için müze eserleriyle dizayn edilmiş “engelli koşular” düzenlenir. Bağımsızlık devrimi

boyunca Sándor ve arkadaşları tarafından gazete ve bildiri basmak için kullanılmış orijinal baskı makinesi öğrencilerin kullanımına sunulur ve o gün canlandırılır.

b. Okul Öncesi Gruplar İçin Etkinlikler

Dev Masa Oyunları

Bu oyunda amaç, çocukların gerçek bir takım çalışması alışkanlığı kazanmalarını sağlamaktır. Oyunlar, Macar masallarından alınan pasajların yardımıyla Müzeciler tarafından geliştirilir. Yaklaşık 1 saat süren oyunlara katılım ücreti kişi başı 4TL’dir.

Petöfi Sándor ‘un Biyografisi

Yazarın hayatı ve yaşadığı dönem müzedeki eserler aracılığıyla çocuklara öğretilir. Sándor’un zamanında ne gibi aydınlatma araçları kullanılırdı? İnsanlar kıyafetlerini nasıl yıkar-
dı? Birbirlerine nasıl hitap ederler, nasıl iletişim kurarlardı, nasıl yardım ederlerdi? Tüm bu sorulara müze eserleri ile yanıt verilerek çocukların o zamanın kültürünü hayal etmesini sağlamaktadır.

Yedi Canın Var!

Macar masallarındaki genel kural, masalların genel karakterlerinin sona ulaşana kadar yedi farklı aşamadan geçmesidir. Bu eğitimde çocuklara masal karakterleri ile ilgili yedi farklı soru sorulur. Bu sorular hem masallardaki önemli karakterlerin öğretilmesini hem de çocukların kendini tanımasını sağlar. Çünkü çocuklar hem masal kahramanını hem de kendilerini tanıtmak durumundadırlar. Soruları başarıyla cevaplayan çocuklara “masal kahramanı belgesi verilir.

Kralın Kararı

Kral Matyas, Macar tarihinde verdiği önemli ve dürüst kararlarla ünlüdür. Bu kararları kimliğini gizleyerek halk içerisinde yaptığı ziyaretler esnasında aldığı bilgiler sayesinde yapabilmektedir. Çocuklar da Kral Matyas gibi halkın arasında gezen Kralı canlandırırılar. Hem Kralın hayatını kendileri canlandırarak öğrenirler hem de karar

almanın ne kadar önemli olduğu ve zor olduğunu karar aşamalarını tecrübe ederek öğrenirler. Bu esnada o günlerin yaşam tarzını ve insanlarını da tanımış olurlar

c. Lise Düzeyinde Etkinlikler

Okuma Aşkına!

Bu eğitim programı, İngilizce dilinin kullanımını ve kültürel etkileşimi geliştirmek adına düzenlenmektedir. Kitap, okuma, kütüphane, kitaplardaki karakterler ve kitaplara dair her şey İngilizce dilinde aktarılmaya çalışılır. Müzeciler, gençlere şu şekilde sorular yönelterek onları okurken ne hissettiklerini anlatmaya yöneltiler: “Tatlı bir kış akşamında elinize bir fincan çay alıp kitap okumak aklınıza gelir mi; Einstein’ın bilin-

mesi gereken en önemli şey kütüphanenin adresidir sözüne katılır mısınız; Bilimkurgu kitaplarındaki karakterlerle yer değiştirmek istediğiniz olur mu; ya da tüm bunların aksini düşünmekte ve insanların neden okudukları kitaplar hakkında konuştuğuna anlam verememekte misiniz?”. Her hafta bir konu seçilir, konu ile ilgili varsa film izlenir ya da metinler gözden geçirilir. PEM Kütüphanesi her konuda geniş bir koleksiyona sahip olduğu için kaynak bulmakta zorluk çekilmez. 16 yaş üzeri herkesin katılabileceği etkinlik 90 dakika sürmekte ve kişi başı 3TL katılım ücreti beklenmektedir.

Dünya Bizim Evimiz midir?

Ekim 1956 Macar bağımsızlık devriminin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine birçok önemli Macar bilim insanı, sporcu, edebiyatçı ve sanatçısı ülkeyi terk etmek durumunda kalmıştır. İşte ülkesini terk etmek durumunda kalıp göçmen konumuna gelen bu insanların arkalarında bıraktığı eserler aracılığıyla onları tanımaya yönelik

bu oyunda çocuklar, ünlü insanları canlandırarak “gitme-kalma” kararını kendileri değerlendirirler. Kişilerin hayat hikayelerini okurlar ve öğrenirler.

Yemek ve Edebiyat

Ünlü Macar dergisi “Yaşam ve Edebiyat” dergisinin başlığını “Yemek ve Edebiyat” olarak değiştirerek kullanan Müzeciler, Macar edebiyatı ve Macar yemek kültürü arasındaki ilişkiyi öğretmeyi amaçlarlar. Ünlü Macar kişilerin Paskalya bayramı yiyecekleri, sevdiği çorbalar, çektiği açlıklar hikayeleştirilerek öğretilir. Hikayelerde ünlü kişilerin yemek yerken kullandığı müze eserleri de gösterilir.

Kendimi Tanıtıyorum

Bu aktivite daha çok “Facebook kuşağını” hedeflemektedir. Öğrenciler edebiyat bilgileri yardımıyla Facebook profillerini düzenlerler. Bunu yaparken de ünlü edebiyatçıların hayatından ve eserlerinden yararlanarak edebi Facebook profili oluştururlar.

◆ Gizem Gültekin Várkonyi

d. Özel Gruplar İçin Özel Etkinlikler

Müzedede, özel yetenek ve özelliklere sahip çocuklar için ayrı etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinliklerdeki temel amaç, onlara kimseden farklı olmadıklarını hissettirmektir. Tüm bu etkinliklerdeki tüm hedef onların eğlenmesini ve oyunlarla öğrenmesini sağlamaktır.

Ejderha Dünyasından Maceralar

Bir zamanlar tek başlı küçük bir ejderha varmış. Bu ejderha gerçekten de diğer ejderhalardan çok farklı görünüyormuş. O da zamanla neden kendisinin üç başlı veya yüz başlı ejderhalardan eksik olduğunu düşünmeye başlamış. Ama bu ejderha sonunda şunu öğrenmiş ki, diğerlerinden farklı bir görünüme sahip olmasına rağmen o tek başının içinde tıpkı diğerleri gibi hayatın tüm renklerini yaşayabiliyormuş. Bu etkinlikte herkes kendi ejderha figürünü keser,

renklendirir ve onu bir rüzgâr gülüne dönüştürür. Müzeciler onların yaptığı bu renkli figürlerle hayata ne kadar renk kattığını ve ne kadar bu hayatın bir parçası olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

Kale Oyunu

Bu etkinlikte çocuklardan kendilerini bir kalede gibi hissetmeleri istenir. Bu kale içerisinde renkli enstrümanlarla çok farklı müzikler yapılacaktır. Bu müzikler belki de dışarıdan dinleyenlere garip gelecektir ancak kalenin içindeki çocukların bilmesi gereken bir şey vardır: Onlar yanılmaktadır! Kalede gelen müzikleri ilginç olarak değerlendirenler sadece kendi müziklerini duymaya tahammül ederler, diğerlerini hiç anlamazlar. Başkalarından farkı müziği ve renkleri olanlar aslında hayatın ta kendisidir ve onlar farklılıklarından asla utanmamalıdır.

III. Müzeler Arası Eğitim İşbirliği

Petöfi Edebiyat Müzesi, Macar Dili Müzesi ile bazı ortak eğitim programları yürütmektedir. “Güzel Macar Kelimeler” başlıklı eğitim programı Macar Dili Müzesi binasında yer almakta, ancak eğitim materyalleri için PEM ile işbirliği yapılmaktadır. Program kapsamında anadil Macarca’nın tanıtılması, anadilde eğitim, anadilde eğitimin yaygınlaştırılması, dilin bilinçli kullanımı, edebiyat ve dil geleneklerinin öğretimi gibi konular işlenir. Programın amaçları:

- Dil ve edebi kültür ile milli gelenekler hakkında farkındalık yaratmak, böylelikle milli bağ ve vatanseverlik duygularını geliştirmek;
- Dilin bilinçli kullanımı, dil öğretimi ve farkındalık yardımıyla bilginin milli kalmasını sağlamak.

Bu amaçlara ulaşabilmek için müze severlere 2 temel eğitim programı sunulmaktadır. Programın ilkinde Macar dili ve edebiyatının tarihi gelişimi anlatılır. Ünlü edebiyatçıların eserleri incelenir. Program boyunca öğrencilerle Macarca eserler ortaya konmaya çalışılır. Böylelikle öğrenciler dil kullanımına teşvik edilir. Diğer programda ise anadil kültürü ve dil bilimi konularına ağırlık verilir. Bu program kapsamında Macar dili diğer dillerle karşılaştırılır, diğer dil kültür ve edebiyatı eserleri incelenmeye çalışılır. Özellikle Macarca’nın da dahil olduğu dil ailesinden diğer akraba dillerle ilgili genel bilgiler verilir. Programlardan 10-14 veya 10-18 yaş grupları yararlanabilir. Oyunlar, karşılıklı tartışmalar, okuma-yazma etkinlikleri, film gösterileri gibi etkinlikler müze içerisinde yapılır. Katılımcılarla birlikte Müze gezilerek program pekiştirilir.

Teşekkür

Bu yazıyı hazırlamamda ve Macarca metinlerin çevirisinde bana yardımcı olan iş arkadaşım Ildiko Papp’a,

Bildiği her şeyi içtenlikle paylaştan değerli Petöfi Edebiyat Müzesi ekibine çok teşekkür ederim.

Bu yazıdaki bilgiler yüze görüşmelerden ve PEM web sitesinden elde edilmiştir. Tüm içerikler ve görseller Petöfi Edebiyat Müzesi’nin izniyle kullanılmıştır.